

تاسیس کمیته مشترک ضدخرابکاری

۴ بهمن ۱۳۹۴ ساعت ۲۱:۲۶

روز چهارم بهمن ۱۳۵۰ به دستور شاه «کمیته مشترک ضدخرابکاری» با هدف هماهنگ سازی عملیات سرکوب مخالفان تأسیس شد.

اوجگیری مبارزات انقلابی مردم در دهه چهل و پیدایش گروههای متعدد انقلابی با روشهای مبارزاتی متفاوت، رژیم پهلوی را مستأصل نموده بود. برای مقابله با این مبارزات، همزمان چهار دستگاه کار سرکوب و ارباب مخالفان را عهده دار بودند: ۱.

ساواک

۲. شهربانی

۳. ضداطلاعات ارتش (رکن ۲)

۴. ژاندارمری

از ساواک «اداره کل سوم» مسئول پیگیری و کنترل فعالیتهای انقلابی بود. این اداره کل با داشتن مهمترین وظیفه که امنیت داخلی بود، وسیع ترین بخش اطلاعاتی و عملیاتی ساواک محسوب می شد و عناصر کافی در اختیار داشت، و در خارج از کشور نیز نمایندگی ها موظف بودند خواسته های اداره کل سوم را برآورده نمایند. مجموعه این امکانات و اختیارات، به اداره کل سوم جایگاه خاصی داده بود و شاه از این اداره کل انتظار امنیت مطلق را داشت. با این وجود در ایران سیستم اطلاعاتی به معنی بین المللی وجود نداشت و کار نیروهای امنیتی، صرفاً سرکوب مبارزات داخلی بود.

عدم هماهنگی نیروهای مختلف نظامی و امنیتی خصوصاً ساواک و شهربانی که هر کدام دارای کمیته های جداگانه ای برای مبارزه با منتقدین رژیم بودند و برای خوش خدمتی به دستگاه حاکمه از همدیگر پیشی می گرفتند، موجب به وجود آمدن مشکلات عدیده ای شده بود. ساواک دارای دو کمیته بود که زیر نظر اداره کل سوم فعالیت داشتند. یکی از آنها در شناسایی عوامل حمله کننده به کلانتری ۵ تبریز و کلانتری قلعهک نقش موثری را عهده دار بود. اما وجود اکیپ های متعدد گشت ساواک و شهربانی که هر کدام به طور مستقل عمل می کردند، باعث به وجود آمدن درگیری و برخورد آنها با یکدیگر در سطح شهر می شد و چه بسا مأمورین شهربانی دنبال فردی بودند که به وسیله ساواک دستگیر شده بود، یا بالعکس، ساواک در صدد دستگیری کسی برمی آمد که قبلاً توسط شهربانی بازداشت شده بود.

برای هماهنگی لازم مدتی پرویز ثابتی و سپس یکی از کارمندان به طور ثابت در کمیته شهربانی به عنوان نماینده ساواک حضور می یافت، ولی به جهت عدم اعتماد این نیروها به یکدیگر و با توجه به درگیری بین اکیپهای گشتی مربوطه که بعضی مواقع بر اثر مشکوک شدن به یکدیگر حتی به روی هم آتش می گشودند، سران رژیم بر آن شدند تا این فعالیتها را متمرکز نموده و تحت

یک فرماندهی واحد قرار دهند. لذا با الگوبرداری از سیستم اطلاعاتی انگلیس که تجربه مبارزه با ارتش جمهوریخواه ایرلند را در جنگهای شهری و چریکی داشت، دو کمیته مستقر در اوین را که متعلق به ساواک بود با کمیته شهربانی در یکدیگر ادغام نموده و طرح تأسیس «کمیته مشترک ضدخرابکاری» تهیه و ارائه گردید.

در پی دستور محمدرضاشاه، کمیته مشترک ضدخرابکاری (ساواک - شهربانی) در تاریخ چهارم بهمن ماه ۱۳۵۰ تأسیس گردید که در این کمیته در واقع شهربانی نقش «اداره ویژه» اسکاتلندیارد را ایفا می کرد و ساواک نقش «ام. ای. ۵» را داشت. کمیته مشترک در محل اداره اطلاعات شهربانی تشکیل شد و بعدها در شهرستانها نیز شعبه هایی که تحت نظر مرکز فعالیت می نمودند، راه اندازی گردید. کمیته مشترک با ۳۷۵ پست سازمانی که ۱۱۱ پست آن متعلق به ساواک و ۲۶۴ پست دیگر به شهربانی اختصاص یافت، فعالیت خود را آغاز نمود. اولین رئیس کمیته مشترک سپهبد جعفرقلی صدری رئیس شهربانی وقت و رئیس ستاد آن پرویز ثابتی از مقامات ارشد ساواک بود و نمایندگان از ارتش و ژاندارمری به منظور هماهنگی در این ترکیب قرار گرفتند. در این تشکیلات قدرت در اختیار شهربانی قرار داشت. شهربانی با تهیه بولتن های ویژه و ارسال آن برای شاه، سعی می کرد نقش خود را اصلی و پررنگ نشان دهد. این موضوع برای ساواک که می خواست سرکوبگر مطلق باشد، چندان خوشایند نبود. لذا علیرغم انحلال کمیته های ساواک، این سازمان با طرح ثابتی و برنامه ریزی محمدرضا حسن ناصری (عضدی)، ناصر نوذری (رسولی)، رضا عطارپور مجرد (حسن زاده)، بهمن فرزند (دکتر جوان) و با به کارگیری تعدادی از کارمندان ساواک تهران در سال ۱۳۵۱ «کمیته اوین» را فعال کرد. این کمیته رأساً نسبت به دستگیری، بازجویی و شکنجه مبارزین اقدام نمود. از این پس ثابتی اطلاعات جمع آوری شده خود را در اختیار کمیته مشترک نمی گذاشت و همین موضوع، موجب کمرنگ شدن نقش این کمیته و به دنبال آن به وجود آمدن اختلاف بین شهربانی و ساواک گردید. در پی این اختلافات مقدمات لازم برای در اختیار گرفتن قدرت کامل در کمیته مشترک توسط ساواک فراهم آمد.

ساواک در اوایل سال ۱۳۵۲ طرحی را در مورد تغییر ساختار کمیته مشترک ضدخرابکاری تهیه و برای شاه ارسال نمود که مورد تصویب او قرار گرفت. بر اساس این طرح، رئیس کمیته از بین امرای ساواک انتخاب گردیده و بولتن های ویژه کمیته مشترک نیز توسط ساواک تهیه و برای شاه ارسال می شد. اعتبارات مالی سنگین آن نیز به دستور شاه از بودجه نخست وزیری تأمین می گردید.

ارتشبد نعمت الله نصیری طی نامه ای درخواست بودجه را این گونه عنوان می کند:

«به فرمان مطاع اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر، از تاریخ ۱/۳/۵۲ ریاست کمیته مشترک ضدخرابکاری ساواک و شهربانی کل کشور به یک نفر از افسران ساواک محول شده است. مستدعی است مقرر فرمایید بودجه مصوب کمیته را در مرکز به قرار ماهانه سه میلیون ریال از تاریخ اول تیرماه و بودجه کمیته های شهرستانها را به قرار ماهانه یک میلیون و دویست هزار ریال از تاریخ اول خرداد ۱۳۵۲ در وجه سرتیپ رضا زندی پور رئیس کمیته، پرداخت فرمایید.»

سازمان جدید با ۵۳۸ نیرو و پست سازمانی دائم و موقت زیرمجموعه اداره کل سوم امنیت داخلی بوده و رئیس آن ضمن حفظ سمت، معاون مدیرکل نیز بود. در ساختار جدید صرفاً کارهای اجرایی، تأمین و نگهداری زندانی به شهربانی سپرده شده و نمایندگان از ارتش و ژاندارمری برای هماهنگی بیشتر در آن حضور داشتند. در واقع اداره کل سوم، حاکم مطلق کمیته مشترک گردید.

قاسم حسن پور، شکنجه گران می گویند، موزه عبرت ایران، ۱۳۸۶، ص ۵۲.

منبع: موسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۲۴۳۰/مشترب-کمیته-تاسیس/>